

İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler

Havva Yaman* Selma Taflan** Sanem Çolak**

Özet- Bu araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde geçen değerleri incelemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. MEB ve özel (Koza, Pasifik ve Batu) yayınevleri tarafından basılmış ve 2008-2009 öğretim yılında okutulmakta olan ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tümü değerlendirilmiştir. Araştırmanın verileri, “Ders Kitaplarındaki Değerler Formu” ile elde edilmiştir. Formda değerler; estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dinî değerler olmak üzere altı grupta toplanmaktadır. Veriler SPSS 13.0 programıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok sosyal değerlere en az dinî ve iktisadi değerlere yer verildiği, nazım türündeki metinlerde estetik değerlerin daha yoğun olduğu ve altıncı sınıf ders kitaplarında teorik değerlerin daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların değerleri kazanmasında edebî eserlerin rolüne değinilmiş ve bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki metin seçimine gösterilmesi gereken özenin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler- Türkçe ders kitapları, değerler.

Giriş

Bir toplumun fertlerini birbirine bağlayan ve toplumun devamını sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir. Değerler, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir. Bu bağlamda bir toplumun değerlerinde meydana gelen yozlaşma, o toplumun birlik ve

* Yard. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

beraberliğini olumsuz etkilemektedir. Çocukların değerleri kazanma süreci aile ile başlamakta okul ile devam etmektedir. Nitekim Lovat ve Clement'e (2008) göre değerler eğitimi, çocuğun yetenekleri ve olanaklarına odaklandığından nitelikli öğretimin gerçekleşmesine de olanak sağlar.

21. yüzyılın yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin taşınması gereken temel becerilerin başında millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma; kişisel ve sosyal değerlere önem verme ve estetik zevk kazanma becerileri gelmektedir. Öğrencilerin söz konusu becerileri kazanmasında Türkçe derslerinin ayrı bir yeri vardır. Türkçe derslerinde, farklı edebî eserler aracılığıyla öğrencilerin konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerileri geliştirilmesi hedeflenmekte ayrıca incelenen eserlerdeki değerler öğrencilere aktarılmaktadır.

Değerler; genelde inanılan, arzu edilen ve davranışlar için bir ölçek olarak kullanılan olgulardır. İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Değer kavramı “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç (Güngör,1993) olarak tanımlanmaktadır. Aydın'ın (2005) Theodorson'dan aktardığına göre, değer “sosyal olguların önemliliği üzerindeki değerlendirmede, özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel ölçü sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri”dir.

Değer kavramı, felsefe tarihinde öznelci ve nesnelci açılardan çok değişik şekillerde ele alınmıştır. Öznelci yaklaşıma göre yapılan tanımlarda birey açısından değer, toplum açısından değer olarak iki grupta toplanabilir. Nesnelci yaklaşıma göre tanım yapanlar da değerlerin bir gerçekliklerinin olduğunu kabul ederler (Özlem, 2002). Felsefede değerlerle birlikte anılan iki kavram vardır: Erdem ve iyi. İyi, birçok filozofa göre (Platon, Aristoteles, Kant, M.Scheler, N.Hartman) baş değerdir. “İyi”, bir değer yargısı yüklemi olarak da kullanılmaktadır (Tepe, 2002).

Dilmaç (1999), insani değerleri; sevgi, hakikat, iç huzur, şiddetten kaçınma ve doğru davranış başlıkları altında beş temel grupta toplamıştır. Spranger (1928) tarafından geliştirilen ve Allport, Vernon ve Lindzey (1960) tarafından kullanılan değerler sınıflandırılması ise değerleri sosyal, teorik, dinî iktisadi, estetik ve siyasi değerler olmak üzere altı kategoride toplamıştır (Akt; Güngör, 1993). Bunun yanı sıra değerleri temel (amaç) ve aracı değerler olarak sınıflandıran araştırmacılar da vardır. Toplumsal değer sistemini şu değer alanlarında görürüz: Kişilik değerleri, işlev değerleri, aidiyet değerleri, durum değerleri, konum

değerleri (Atabek, 2004). Akbaş'ın (2004), sekizinci sınıf öğrencilere uyguladığı değerler ölçeğindeki boyutlar şunlardır: Geleneksel değerler, demokratik değerler, çalışma-iş değerleri, bilimsel değerler, temel değerler.

Öğrenciler, değerleri oluşturma konusunda okulun içindeki ve dışındaki kaynakların (öğretmenler, ebeveynler ve medya gibi) etkisi altındadır (Harris, 1991). Okullar, değere dayalı örgütler arasında yer alır ve insan ilişkilerinin önemini vurgulayan değerlerin öncelikli olarak okullarda algılanması beklenir (Sağnak, 2007). Lazerson, McLaughlin, McPherson ve Bailey'e (1985) göre okulun güdülemesi gereken en önemli değerler şunlardır: Dürüstlük, özgürlük, saygı, mutluluk, sorumluluk, sevgi, barış, haksızlık, eşitlik, cesaret, merhamet, hoşgörü, estetik değerler, bilgelik, adalet, mükemmellik, sabır, gurur, insanlık, dinî değerler, çevreyi korumak, içtenlik, ruhsal değerler, ekonomik değerler, empati, rekabet, diğerlerine hizmet ve demokratik değerler. Fayda'ya göre (2005), örnek insanda bulunması gereken vasıflar ise vicdan, adalet, vefa, akıl, irade, şahsiyet, karakter, diğerkâmlık, şükür, inanç, edep, haya, sabır, hoşgörü, rıza, muhakeme, azim, çalışkanlıktır.

Değerlere nüfuz etmek ve onları içselleştirmek, bilgiyi gerektiren edimlerdir. Örneğin alçak gönüllü olmak ve bu meyanda alçak gönüllülük açıkça bilgiyi gerektirir. Bilgiyi bu anlamda çağın değeri olarak topluma ve insanlığa yararlı hâle getirme işi ise eğitim sisteminin temel görevleri arasındadır. Çünkü eskiyle yeniye, kendi kültür kökleriyle evrensel kültürü buluşturacak ve uzlaştıracak biricik vasıta eğitimidir. *"Bilgi kimde olursa o yükseklik alır."* diyen Yusuf Has Hacıp'le *"İlim ilim bilmektir/İlim kendin bilmektir/Sen kendin bilmezsin/Ya nice okumaktır"* diyen Yunus Emre'nin bilge seslerini, çağa katmak eğitimin işidir (Doğan, 2007).

Çocuk, kültür değerlerini sadece örgün eğitim ve ilişkiler yoluyla değil, aynı zamanda atasözleri, deyimler, şarkılar, tekerlemeler gibi farklı kaynaklardan gelen iletilerle de öğrenir. Çocuğun karşılaştığı değişik iletiler arasında özellikle dil ve edebiyat farklı bir yere sahiptir (Baymur, 1996). Genel olarak sanatın amacı, yaşamı kolaylaştırmak olduğu gibi edebî eserler de insanın iç dünyasını yumuşatır. İnsan sevgisiyle, yurt sevgisiyle, yaşama sevgisiyle, daha nice sevgilerle yumuşatır. İyilik, dostluk, hoşgörü, bağışlama, dayanışma, çalışkanlık, dürüstlük... gibi insana özgü temel duyguları geliştirip pekiştirir (Kavcar, 1999). Diğer yandan yazı dilinin kalıcı olmasından dolayı yazılı edebî eserler, ait oldukları toplumlara özgü değerleri gelecek nesillere taşır.

Değerlerin nesilden nesile aktarılmasında edebî eserler rol üstlenebilir. Edebî eserlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe dersleri, öğrencilere değer aktarımında

da bir işlev üstlenmektedir. Bu araştırmada ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin, öğrencilere aktardığı değerlerin türleri ve çeşitli değişkenlerle (yayınevi, metin türü, yazarı ve sınıf) ilişkisi bakımından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarının hem Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin aktarılan değerler bakımından genel görünüşünün ortaya çıkarılması hem de ders kitaplarına metin seçmenin önemine dikkat çekilmesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2000). Araştırmada tarama modellerinden “*tekil tarama modeli*” kullanılmıştır. Bu modelde, ilgilenilen konu, birim ve duruma ait değişkenler, ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2000). Araştırmamızda ilköğretim ikinci kademe (6., 7. ve 8. sınıf) Türkçe dersi öğrenci kitaplarındaki metinler, kendi koşulları içinde değerlendirilmiş ve betimsel bir yaklaşım kullanılmıştır.

Çalışma Evreni

Araştırma evreni üzerinde yürütülmüş, örneklem alınmamıştır. Araştırma kapsamında değerlendirilen metinler, MEB ve özel (Koza, Pasifik ve Batu) yayınevleri tarafından basılmış ve 2008-2009 öğretim yılında okutulmakta olan ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarından alınmıştır. Araştırmada değerlendirilen metinlerin toplam sayısı 119 olup bunların % 49’u (58 adet) MEB yayınevi; % 51’i (61 adet) özel yayınevlerine aittir. Metinlerin % 31’i (37 adet) altıncı sınıf ders kitaplarında; % 32’si (38 adet) yedinci sınıf ders kitaplarında ve % 37’si (44 adet) sekizinci sınıf ders kitaplarında yer almaktadır. % 83’ü (99 adet) nesir ve % 17’si (20 adet) nazım türünde olan metinlerin, % 92’si (110 adet) yerli yazarlara ve % 8’i (9 adet) yabancı yazarlara aittir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerlendirilmesi amacıyla ilgili literatür ışığında hazırlanan ve 62 maddeden oluşan “Ders Kitaplarındaki Değerler Formu (DKDF)” ile elde edilmiştir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerlendirilmesi amacıyla Spranger (1928) tarafından geliştirilen ve Allport, Vernon ve Lindzey (1960) tarafından kullanılan değerler

sınıflandırılması ekseninde hazırlanan “Ders Kitaplarındaki Değerler Formu” ile elde edilmiştir. Güngör’ün (1993) aktardığı bu sınıflamaya göre değerler, estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dinî değerler olmak üzere altı grupta toplanmaktadır. *Sosyal değerlere* ilişkin, toplumsal kurallara yönelik bilinç, konukseverlik, yardımseverlik, hoşgörülü olma, görgü kuralları, sorumluluk bilinci kazandırma gibi değerler örnek verilebilir. Bilgiyi uygulama, bilimsel düşünme becerisini geliştirme, akılcılık, problem çözme becerisini geliştirme gibi değerler, *teorik değerler* başlığı altında değerlendirilmiştir. *Dinî değerler* arasında Allah sevgisini aşılama, dinî bilgileri kazandırma, hayatın verdikleriyle yetinme ve kabullenme gibi değerler yer almıştır. Tutumlu olma, kazancını doğru kullanma gibi değerler, *iktisadî değerlere* örnek verilebilir. *Estetik değerler* arasında bireysel üslup kazandırma, sanatlı anlatım özelliği kazandırma ve hayal gücünü geliştirme gibi değerler yer almaktadır. Düşünce ve ifade özgürlüğü, demokrasi, hak ve özgürlüklere saygı duyma gibi değerler, *siyasî değerler* kapsamında değerlendirilmiştir. Formun geliştirilmesi aşamasında ilgili literatür incelenmiş, bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ardından kapsam geçerliği için alanda uzmanlaşmış üç öğretim üyesi tarafından taslak formdaki maddeler incelenmiş, onların eleştiri ve önerilerinden hareketle değerlendirme formuna son şekli verilmiştir. Formun güvenilirliği Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayısı test edilmiş ve formun bütünü için Cronbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı α : 0. 768 bulunmuştur. Ayrıca formun sosyal değerler boyutu için Cronbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı α : 0. 758; teorik değerlere ait boyut için α : 0. 872; dinî değerlere ait boyut için α : 0. 767; iktisadi değerlere ait boyut için α : 0. 714; estetik değerlere ait boyut için α : 0. 761 ve siyasi değerlere ait boyut için α : 0. 791 olarak belirlenmiştir. Formların kodlanması öncesinde araştırmacılar, etkinlikler üzerinde formun tüm maddelerini karşılıklı fikir alışverişinde bulunarak örnek kodlamalar gerçekleştirmiş, böylece kodlayıcıların formun tüm maddelerinden aynı anlamı oluşturması sağlanmıştır. Ayrıca formun, her bir etkinlik için birden fazla kişi tarafından doldurularak güvenilirliği sağlanmıştır. Değerlendirme formunun oluşturulmasında araştırmanın doğasına uygun üçlü Likert tipi sıklık derecelendirmesi (her zaman, ara sıra, hiçbir zaman) (Tavşancıl, 2002:146) kullanılmıştır.

İşlem

Araştırmanın verileri, SPSS 13.0 istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen verilere hangi testlerin uygulanacağını belirlemek için verilerin dağılımının normallliği incelenmiştir. Bu dağılımlar için Shapiro Wilk Testi uygulanmış, bu testin sonucunda verilerin ($p < .01$) normal dağılım

göstermediği bulunmuş ve bu nedenle bu çalışmada parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle Ders Kitaplarındaki Değerler Formu'ndaki boyutların betimsel istatistikleri belirlenmiştir. Yayınevi, metin türü ve yazar değişkenleri için Mann Whitney U Testi yapıp anlamlı fark bulunanlar yorumlanmıştır. Sınıf değişkeni için Kruskal Wallis Testi kullanılmış, farkın anlamlı olduğu maddelerde, anlamlı farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek için de ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1.

DKD formu alt boyutlarına ait aritmetik ortalama, standart sapma ve standart hata değerleri

Boyut	N	$\bar{X}$	ss	sh $\bar{x}$
Sosyal Değerler	119	36,88	4,277	,392
Teorik Değerler	119	12,63	3,380	,310
Dinî Değerler	119	5,18	,577	,053
İktisadi Değerler	119	4,16	,487	,045
Estetik Değerler	119	6,39	2,100	,192
Siyasi Değerler	119	7,86	2,080	,191

İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin aktarıldıkları sosyal değerlere ait aritmetik ortalamanın ($\bar{X}=36,88$, $ss=4,277$), teorik değerler ($\bar{X}=12,63$, $ss=3,380$), dinî değerler ($\bar{X}=5,18$, $ss=,77$), iktisadi değerler ($\bar{X}=4,16$ $ss=,487$), estetik değerler ($\bar{X}=6,39$, $ss=2,100$) ve siyasi değerlere ($\bar{X}=7,86$, $ss=2,080$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre metinlerin öğrencilere daha çok sosyal değerler aktardığı söylenebilir.

Tablo 2. DKD formu puanlarının metin türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney-U testi sonuçları

Boyut	Yayınevi	N	$\bar{X}_{\text{sıra}}$	$\Sigma_{\text{sıra}}$	U	z	p
Sosyal Değerler	Nesir	99	59,02	5843,0	893,0	-,693	,488
	Nazım	20	64,85	1297,0			
Teorik Değerler	Nesir	99	60,54	5993,5	936,5	-,427	,669
	Nazım	20	57,33	1146,5			
Dinî Değerler	Nesir	99	59,67	5907,5	957,5	-,413	,679
	Nazım	20	61,63	1232,5			
İktisadî Değerler	Nesir	99	61,31	6070,0	860,0	-1,707	,088
	Nazım	20	53,50	1070,0			
Estetik Değerler	Nesir	99	52,94	5241,50	291,500	-5,488	,000*
	Nazım	20	94,93	1898,50			
Siyasî Değerler	Nesir	99	58,36	5777,50	827,500	-1,534	,125
	Nazım	20	68,13	1362,50			

İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında aktarılan değerlerin metin türü bakımından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Mann Whitney U Testi sonucuna göre metin türleri arasında, nazım türündeki metinler lehine istatistiksel açıdan $p < 0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Estetik değerlerin nazım türündeki metinlerde, nesir türündeki metinlere göre daha fazla aktarıldığı görülmüştür.

Tablo 3. DKD formu puanlarının sınıf değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Kruskal Wallis-H testi sonuçları

Boyut	Sınıf	N	$\bar{X}_{\text{sıra}}$	X^2	sd	p	Anlamlı Fark
Sosyal Değerler	6	37	59,18	,812	2	,666	
	7	38	63,97				
	8	44	57,26				
Teorik Değerler	6	37	66,82	6,941	2	,031*	6. Sınıf-8.Sınıf
	7	38	64,47				
	8	44	50,40				
Dinî Değerler	6	37	62,32	1,664	2	,435	
	7	38	61,11				
	8	44	57,09				
İktisadi Değerler	6	37	59,61	1,568	2	,456	
	7	38	62,93				
	8	44	57,80				
Estetik Değerler	6	37	68,12	3,685	2	,158	
	7	38	57,14				
	8	44	55,64				
Siyasi Değerler	6	37	67,46	5,392	2	,067	
	7	38	59,66				
	8	44	54,02				

Yukarıdaki çizelgeye göre Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin aktardığı teorik değerler, ait olduğu sınıfa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır [$X^2 = 6,941$; $p < .05$]. Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerinden uygulanmıştır. Yapılan Mann Whitney U Testi analizi sonucunda altıncı sınıftaki etkinlikler ile sekizinci sınıftaki etkinlikler arasında altıncı sınıf lehine istatistiksel olarak anlamlı fark belirlenmiştir ($U = 577,000$; $z = -2,559$; $p < .05$). Bu bulgu, teorik değerlerin altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında, sekizinci sınıftakilere göre daha fazla aktarıldığını göstermektedir.

Tartışma

Küreselleşmenin ve medyanın çocuklar ve gençler üzerindeki etkisinin yoğun bir biçimde hissedildiği günümüz dünyasında, değerlerin zayıflaması, bir toplumun geleceği için tehlike arz etmektedir. Değerler, bir toplumu ayakta tutan, bireylerini birbirine bağlayan unsurların başında gelmektedir. Bu noktada değerlerin eğitim yoluyla aktarılması önem kazanmaktadır. Türkçe derslerindeki metinler, öğrencilere değer aktarımında önemli araçlardan birisidir.

Edebî eserler, yaşama ayna tutarak bir toplumun bünyesinde barındırdığı yaşam biçimlerini, gelenek, görenek ve değerlerini gelecek nesillere aktarır. Gerçek yaşamda var olan unsurlar, yüzyıllar boyunca edebî eserlerde sözlü ve yazılı edebiyat aracılığıyla kültürümüz ve öz değerlerimiz biçiminde varlığını sürdürür. Bu noktada edebî eserler, bir yandan değerleri koruyucu ve gelecek nesillere aktaran bir işlev üstlenirken diğer yandan aynı değerleri okuyucusuna kazandıran bir işlev üstlenmiş olur. Bu araştırmanın bulgularına göre Türkçe ders kitaplarında, değerlerin aktarımını destekleyecek metin sayısı sınırlı ölçüde kullanılmıştır. Ayrıca Türkçe ders kitaplarının aktardığı değerler, yayınevi türü ve yazarının yerli veya yabancı olması değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin en çok sosyal ve teorik değerleri; en az ise dinî ve iktisadi değerleri aktardıkları belirlenmiştir.

Edebiyat dersiyle sanat kültürünü zenginleştiren öğrenciler, bir yandan kendilerini estetik duygular yönünden eğitebilmekte, öte yandan eleştiri yeteneklerini de geliştirebilmektedir (Çotuksöken, 2002). Bu bağlamda edebî eserler, estetik değerlerin aktarımında eşsiz bir kaynak olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan çocuğa güzellik ve insanlık değerleri ile ulus ve yurt sevgisi kazandırmada şiirin etkisi çok önemlidir. Şiirlerin hayal gücü, duygusallık, ahenk

ve ölçü gibi birtakım içerik, anlatım, biçim özellikleriyle diğer edebî türlerden ayrıldığı görülür. Başka bir deyişle şiir, düzyazıya göre daha çok estetik değerler taşıyan ve daha yoğun dikkat gerektiren bir yazı türüdür. Daha küçük yaşlarda şiir dinleme ve okuma alışkanlığını kazanan bir çocuk, kültürümüze özgü ve estetik değerleri de öğrenmiş olacaktır (Oğuzkan, 1997). Nitekim İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda (2006), “*Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*” başlığı altında ifade edilen özelliklerden birisi de şu şekildedir: “Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” Bu araştırmanın bulgularında nazım türündeki metinlerin, nesir türündeki metinlere göre estetik değerleri daha yoğun aktardığı belirlenmiştir. Söz konusu bulgu, nazım türündeki eserlerin doğası itibarıyla öğrencilere estetik değeri daha fazla aktardığını desteklemektedir.

Farklı türlerdeki edebî eserlerin bir toplumun bilgi ve değer birikimini yansıtan bir işlev üstlenmesi, ancak bu eserlerin okuyucunun elinde değer bulmasıyla mümkün olacaktır. Bu noktada gerek örgün eğitim kurumlarının gerekse ailenin, çocuklara ve gençlere kitap okumayı sevdirmeye yönelik uygulamalar yapmasının önemi ve gereği ön plâna çıkmaktadır.

Bu çalışmada ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere aktardığı değerler belirlenmiştir. Edebî eserlerin temel materyal olarak kullanıldığı Türkçe dersleri, çocuklara ve gençlere değer aktarımı için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Bu amaca ulaşmak için Türkçe ders kitaplarına seçilen metinlerin, çocukları ve gençlere olumlu değerleri kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir. Bu noktada Türkçe ders kitapları yazarlarının metin seçimine göstermesi gereken özen, bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının aktardığı değerler, sayısallaştırılarak sunulmuştur. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin, nitel olarak doküman analiziyle ve birebir aktarmalarla incelenmesi, bundan sonraki araştırmacılara önerilebilir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ikinci kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atabek, E. (2005). *Modern dünyada değer kayması ve gençlik*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Aydın, Z. (2004). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Baymur, F. (1996). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çotuksöken, Y. (2002). Edebiyat dersleri üzerine gözlemler. *Nasıl Bir Edebiyat Eğitimi Çalıştay*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçęi ile verilerin sınıflandırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, İ. (2007). Türk eğitim sisteminde değer sorunu. (Ed.) R. Kaymakcan; S. Kenan; H. Hökelekli; Ş. Arslan ve M. Zengin, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* içinde (ss 614-633). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Fayda, M. (2005). *Karakter eğitimi*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Harris, E. L. (1991). *Identifying integrated values education approaches in secondary schools*. Yayınlanmamış doktora tezi, Office of Graduate Studies of Texas A & M University, Texas, USA.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınları.
- Lazerson, M., McLaughlin, J. B., McPherson, B., & Bailey, S. K. (1985). *An education of value: The purposes and practices of schools*. New York: Cambridge University Press.

- Lovat, T. J. ve Clement, N. D. (2008). The pedagogical imperative of values education. *Journal of Beliefs & Values*, 29(3), 273–285.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (1997). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- Özlem, D. (2002). Değerler sorununda nesnelcilik/mutlakçılık ve öznelcilik/rölativizm tartışması üzerine. *Bilgi ve Değer Sempozyumu* (ed) Ş. Yalçın İstanbul: Vadi Yayınları.
- Sağnak, M. (2007). Orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum. (Ed.) R. Kaymakcan; S. Kenan; H. Hökelekli; Ş. Arslan ve M. Zengin, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* içinde (715-726). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları. 715-726.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tepe, H. (2002). Değerler ve değer bilgisi. *Bilgi ve Değer*, (ed.) Ş. Yalçın, İstanbul: Vadi Yay., 342-353.

Examination of Values in the Turkish Textboos of the Second Level of the Primary Education

Havva Yaman* Selma Taflan** Sanem Çolak**

Abstract-The main abilities that persons of the 21st century need to have are the national, the spiritual and the universal values; to care for the personal and the social values and to obtain the aesthetics treat. Turkish lessons have a special importance about obtaining these abilities. By different literarily productions, to improve speaking, writing, reading and listening abilities is focused on, and additionally, values of productions are transferred to students at Turkish lessons. Literary productions transfer the life styles, antiquities and values that belong to a community to next generations. Some objects of our lives subsist as our culture and our values by the vocal and inscribed literature for centuries. Herein, the literary productions transfer values to next generations and protect them and also bring in these values to the readers.

Globalization and the media's impact on children and young people has been felt heavily in today's world, the weakening of values in a society is dangerous for the future. Values, which uphold a society, the individual are one of the elements that connect to each other. At this point the transfer of values through education is important. Turkish lessons in the text, is one of important tools for the transfer for students.

There are six values groups called aesthetics, theoretical (or scientific), economic, politic, social and religious. On the other hand, also there are peace, love

* Assist. Prof. Dr., Sakarya University Faculty of Education

** M.A student, Sakarya University Social Sciences Enstitute

* **Address for correspondence-** SakaryaUniversity Faculty of Education Hendek / Sakarya - Turkey.

E-mail: hyaman@sakarya.edu.tr

as the universal values and hospitality as the society values. Most important objects that hold together the individuals of the community and provide the continuity of the community are these values. Values determine the common treatment patterns of the community by creating the social cooperation. Consequently, the degeneration of the community's values damages the unity of the community. Duration of the values obtaining of the students starts with the family and continues with the school. The importance of the literary productions about passing down the values is incontrovertible. Turkish lessons whose tools are literary productions have an important place about transferring the values to the students. By this study, the texts in Turkish lesson books of the second level of the primary education was classified as the sorts of the values transferred to the students and was determined these values rates. By the results of this study, the texts in Turkish lesson books was profiled on account of transferring the values, and also was pointed to the importance of the text choice in the lesson books.

The descriptive method was applied during this study. The quantitative method was used. For the purpose of evaluating the texts in Turkish lesson books the quantitative data's of the study was been obtained by "In Textbook Form Values" that was prepared with the question values. The form that was obtained with the expert thoughts and the research of the documents was been filled by more than one person for each form and in this way the reliability of the study was provided. The quantitative data's was analyzed by the SPSS statistic software. In the analysis of data primarily in the size of Textbook Form Values of the descriptive statistics were evaluated. Publisher, and author of the text type, Mann Whitney U test for variables found no significant difference whether those comments were made. Kruskal Wallis test used for class variables, no significant difference in the substance, caused a significant difference to determine which group or groups for bilateral comparisons Mann Whitney U Test was used. All of the texts that are formed the statistical accumulation and in Turkish lesson books of the 6th, 7th and 8th classes that are used at the School teaching Period of 2008-2009 in Turkey and belonged to MEB or the special publishing house was researched and the sample was been taken from these texts at this study.

The arithmetic mean of the values are as follows in elementary second-grade textbook in Turkish transmitting the text: Social values: $\bar{X} = 36.88$, $ss = 4.277$, the theoretical values: $\bar{X} = 12.63$, $ss = 3.380$, religious values: $\bar{X} = 5.18$, $ss =$,

77, the economic values: $\bar{X} = 4.16$ ss = , 487, aesthetic values: $\bar{X} = 6.39$, ss = 2.100, political values $\bar{X} = 7.86$, ss = 2.080. Texts are transfer more social values.

Research results contained in the textbook in the Turkish social and theoretical maximum values were determined transferred. At least the religious and economic values were transferred. Texts transmitted values, variable according to the publisher and the author did not show significant differences. Aesthetic values in the text in such kind of prose poetry in the text can be processed according to the more intense. Theoretical values in Turkish textbooks sixth grade than in eighth grade, where the textbook was determined.

Literary works, during the transmission of aesthetic value can be considered as a unique resource. Different types of literary works for a society's knowledge and background to take on a function of the reflector, but this works it will be possible to find value in the hands of the reader. At this point you have both a family of formal educational institutions, children and young people to love to read books and the importance of the need for applications to do is leave a back seat.

Key Words: Turkish textbooks, Values.